

Проф. др Ранко Поповић
Универзитет у Бањој Луци
Филолошки факултет
zalom@blic.net

821.163.41.09 Кочић П.
https://doi.org/10.18485/ai_kocic.2017.ch5

КОЧИЋЕВА КЊИГА СТАРОСТАВНА

*Избор Кочићевих сѣраница чини књиу сѣаросѣавну,
а ѣо је ѣрајносѣ ѣрајнија од савременосѣи.
(Исидора Секулић)*

Предмет рада су језичке специфичности Кочићеве приповиједне прозе које га представљају као врсног познаваоца народне културе у свим њеним елементима. Кочић је писац склон сентециозном типу исказа, а његова књижевна мудрост готово се без остатка ослања на народно паметовање и искуство. Антејски срастао с родном земљом, чак и с физичким обличјем подобним њеним врлетима, он као да је и животни наук учио од те земље. Зато се у његовој књици сѣаросѣавној може прочитати много шта од трајних истина о земљи и људима, цијени слободе, свијету, животу и наравима, при чему се локална условљеност тих истина веома лако универзализује.

Кључне ријечи: Петар Кочић, народна култура, језичко памћење, антропогеографски контекст, сентенциозни стил.

У невеликом приповједачком опусу Петра Кочића, гдје је знатно више даровитих скица неголи довршених цјелина, својом недовршеношћу али и посебношћу умјетничке намјере издваја се цртица под насловом

Из старославне књиџе Симеуна Ђака. Та мистериозна књиџа коју је ауторова умјетничка уобразиља најавила читаоцу као штиво у коме је „списана и запечаћена судбина свију земаља и народа“ (Кочић 1986 II: 151)¹ и која ће добити одговарајуће мјесто тек у пародијском контексту приповијетке *Ракијо, мајко*² открива нарочиту Кочићеву склоност према језику и тону *пророчких ошћировидих казивања*, односно наших древних средњовјековних рукописа. Па иако у том стилу није успио да створи заокружену приповијетку, старословенским идиомом сјенчене бесједе појединих његових јунака јасно свједоче с колико је стваралачког жара Кочић тражио ријечи староставне „љубављу задануте, свјетлошћу божањском озарене, крвљу списане и запечаћене, а тамјаном и измирном окаћене“ (Кочић 1986 II: 151). С друге стране, највећи дио његовог опуса, поготово оног што је у том опусу понајбоље, исписано је језиком његовог змијањског завичаја којим нико више не говори нити пише, а који је слика и прилика *крујној и врлејној ѿвора* његових планинаца *увијек узбуђене*

¹ Цитати из прозе Петра Кочића донесени су према четворотомном издању Сабраних дјела из 1986, *Глас – Бањалука, Свјетлост* – Сарајево; приредили: Бранко Милановић, Мирјана Богавац, Љубица Томић-Ковач.

² Ту Симеун о књиџи говори као једној од три такве које су на земљи (а њему је прије тридесет година *ѿоклонио један Светѿо ѿорац, кад је ѿисао ѿарусије, за ѿетѿ, шестѿ дукаѿа*): „једна је у јерусалимског патријара, друга у светој Москви, а трећа ево сад у твојим шакама. Она је, каже, била у патријара константинопољског, па кад мрски и проклети Агарјани заузеше Цариград и претворише цркву Софију у џамију, стани се ова света књиџа, послѿје дугог лутања и басања на Атонској гори, у нашем манастиру. Њу су, као и ове друге двије, списали својом крвљу и љубављу свети пророци и богоносни оци, на ползу и упражнење роду человјеческом. У њој је, каже, списана и запечаћена судбина свега што живи и оди по ’вој грешној и плачевној јудолѿи, белћим земљи“ (Кочић 1986 I: 184).

машиће и ѿлеме слободе у еїлену, оних завозиїих бунтовника жестоке крви што се ни Боїу не умију їихо и ѿолако молиїи. Кочић је, уопште, чак и кад се понавља, чак и кад не нуди неки нарочит садржај, писац силног језичког полета, као и његов велики руски узор Максим Горки. Кад га читалачки осјетимо усред тог стваралачког замаха чини нам се као да је „пао у онај непојмљиви, ватрени занос кад сви живци дркћу и трепере у огњеви-том одушевљењу, кад ријечи живо прште као варнице, а слике се нижу с неизмјерном лакоћом“ (Кочић 1986 I: 176), баш како у причалачком жару дјелује његов насловни јунак у приповиједи *Мејдан Симеуна Ђака*. И кад се узнесе у молитвене духовне висове, Кочић вапи пред *Боїом великим и силним и недосїижним* опет језик, опет ријечи „крупне и замашне ко брда хималајска, силне и моћне ко небески громови, оштре и језиве као свјетлице божје“ (Кочић 1986 II: 158). Неодољив је утисак да је сва стваралачка снага овог писца у језику, и то понајвише језику крепке дијалекатске подлоге једног и географски, етнографски и антрополошки живописног краја у коме је рођен, гдје је одрастао и коме се стално враћао као животној окрепи и умјетничкој инспирацији. Препознао је то већ Јован Скерлић, као један од првих оцјењивача Кочићеве прозе, истичући поводом друге пишчеве збирке (а позивајући се још и на *Примјере чојсїива и јунашиїива* Марка Миљанова) „да извор ове живе воде није пресушио, и да покрајински говори наши садрже неисцрпно благо снажних и сликовитих речи, живописних израза, ванредно лепу конструкцију реченица, кристалну чистоту, једну праву горску лепоту“ (Скерлић 1955 III: 190).³

³ Скерлић овоме још додаје: „И са тим језиком упоредите онај тупи и простачки говор наше варошке цинцарске ћивтарије, или претенциозни и смешни језик новосадске ’ноблесе’, или, најзад, језик оних неписмених створења која у нас ’пишу новине’, и за којима нису заостале многе и многе наше величине књижевне!“

Кочићев нараштај српских приповједача из Босне и Херцеговине није имао за своје стварање у регионалном контексту непосредне умјетничке претходнике. Уз неколицину старијих сакупљача, од невоље писаца и летописаца, какви су Прокопије Чокорило, Јоаникије Памучина и Гавро Вучковић Крајишник, они су имали само родни језик и на њему створено богато усмено наслеђе, које су познавали аутентично, из прве руке. То „само“ је, очито, било и довољно и пресудно. Колико је, рецимо, Станковићев Митке лирски сав успостављен на карактеристичном дијалекатском говорном исповиједању, толико Кочићев Симеун Пејић Рудар, *ћак од нама-сѣира Гомјенице*, умјетнички постоји искључиво као чиста епска парадигма приче и причања. Потврђујући се као ванредан познавалац и памтитељ родног језика, Кочић је у циклусу приповједака о овом свом гласовитом јунаку „супротно епској традицији, интерес слушалаца, и насчиталаца“ помјерио „са садржине на форму“, са догађаја на медиј (Lešić 1991: 78) и тако језик учинио истинским јунаком својих приповиједака. Невелик обимом, овај Кочићев циклус је истински мајдан језичког блага, јер његов Симеун не говори раскошно само свој завичајни српски него „крпати грчки, наноси мало на арапски, забркљачи коју каурску, а понека му се и каравлашка омакне“ (Кочић 1986 I: 155). Само у погледу замјенских ријечи за *јовор* и *јоворење* ту ћемо наћи читав један рјечник, којим би се ваљало посебно позабавити. У Симеуновим *јричањима* сваки час неко, а најчешће баш он: бешједи, дивани, казује, збори, разговара, прича, крпати, бркљачи, брслачи, грокће, толкује, ршуми, сиктерише, бронда, надовезује, гигија (*јијија* и *јојјева Асандеј*), подвикује (*јрлом јуначкијем*), дречи, прикричује, моли, преклиње, наздравља, виче, приповиједа (*Ви ’оћеише да вам јшо јријовједим?*), командијера, забрзава, отеже, подврискује, јауче, цвили, запјевава и отпјевава, надодаје, грми (*зајрми’ ја с ајша*), уздише и предише, (х)укће и од(х)укује,

надгорњава, прегони, удара у страну, цикће, шапће, заплеће, јекће (*јекну њокојни Парѝенија к'о убоден*), рида и јадикује. Али и мимо овог циклуса, у осталим Кочићевим *жалобийним ѝриѝовијесѝима и зѝиѝијима* непрестано се алаче, туркеса, штекти и пишти, сикће, набрецује, тепа, соколи, жагори, шапори, тороче, егленише, џандрља, глагоља, узвикује, грми, шапће, мрмља, вијећа, надовезује, бронда, кити и везе, штудијера, раколи, попује...

Ово лексичко богатство, нагомилавано с увјерењем да је мајдан сродних ријечи које се односе на људски говор практично неисцрпан, посебан је стилски елеменат који знатно утиче на читалачки доживљај, првенствено у погледу провоцирања читаочеве језичке имагинације. Кочић је истински мајстор и кад је у питању функционално упошљавање старих, добро познатих говорних образаца усмене књижевности; његово *језичко ѝамћење* и ту се у потпуности саображава с антропогеографским контекстом изабраног покрајинског говора, доводећи најпречим путем у присну везу *земљу, људе и језик*.⁴ У

⁴ „За Петра Кочића је језик потпуно једно са људима и земљом, свет и неповредљив као и они. Понекад човеку изгледа као да је и само Кочићево дело, цело целцато, лежало негде у дубинама тога језика, а он га је ископао као кип, и изнео на светлост дана и пред поглед света.“ (Ivo Andrić, *Zemlja, ljudi i jezik kod Petra Kočića*; у: *Sabrana djela I. Andrića. Knjiga trinaesta: Umetnik i njegovo delo. Eseji II*; Сарајево, 1986, стр. 161–162). И Андрић, дакле, овим поредбеним исказом говори првенствено о природности, органској снази Кочићевог језика. Славко Леовац запажа свеобухватну функционалност језика у креирању појединих карактеристичних ликова, и то као носилаца једне упечатљиве визије егзистенције: „Језик пружа многа изненађења, у лексици, морфологији и у синтакси, и то у обиму богатих искустава народне предаје и неких видова савременог живота. Управо у том језику потпуно живи заковрнути Симеунов темперамент и његове чудесно-смешне визије, односно остварује се хуморно-агонална игра која сугерише сложеније видове и суштине људске егзистенције“ (*Есеји о српским ѝисцима*; Београд, 1999, стр. 92).

сликовитости његових поређења често се најнепосредније одсликава народни живот и култура: *заклијешѿио очима ко коза ѿред мрак; гуѿао ѿлаву ко неслан ован; ѿаба ѿо соби ко каравлашки међег; сам ко окресана ѿрана; ѿро ѿадамо ко ѿозни ушјеви од сѿудени*. Колико само уобичајене узречице у говору његових јунака какве су *жиѿо ѿи родило, Боѿ ѿи ѿомоѿо, драѿе си мој слаѿки, моја слаѿка душо, душо си моја драѿа, ’рано моја, очи моје, роде мој, рођено моје, драѿосѿи моја* мијењају устаљену представу о крајишком типу човјека! Нека то додатно илуструје и ова здравица коју у приповиједи „Ракијо, мајко“ изговара прибрани и рјечити Шошљага (чија је основна улога да смирује пријеког и малорјеког Белемеза): „Силни, ћесарокраљни генерале и војводи! (То сам му ја пришапн’о). ’Вала ти од неба до црне земље на твојој дочеку и чествовању! Да Бог да се ти, добри чојече и медено љето моје, дичио и поносио својом силом и моћи к’о Локвари крађом, Дујаковци свађом, к’о Павићи десетарима, а Татићи кантарима; к’о Гомјеница делијама и калуђерима, а Лусићи поповима; к’о Стричићи пиром, а Добрња провом; к’о Перван удовицама, а Мелина цурама; к’о Кочића главица висином, а Тимар низином; к’о Кола плоскама, а Шљивно шљивама; к’о Рекавица касаплуком, а Бања Лука газдинским лоповлуком и невјерлуком! Живио! И наздравље!“ (Кочић 1986 I: 209). Осим изузетног примјера наздравичарске етикеције (*медено љеѿо моје*), толико кочићевски присног и топлог управо зарад локалне језичке нијансе, овдје треба истаћи и локалну топографију, карактеролошки сјенчену на комичан начин, што исказу не одузима ништа у смислу истинитости суда, изграђеног на искуственој подлози. (И овдје се неизбјежно удјенула Кочићева горштачка пизма на бањолучку трговачку чаршију склону свакој врсти

нагодбењаштва и политичког компромисерства.)⁵ Типски антрополошки варијетет љутог и врлетног Крајишника, у науци прилично грубо и једнострано етнопсихолошки представљен, Кочић на овај начин нијансира и чини живљим, књижевно увјерљивијим и животно вјеродостојнијим. (Ово потоње је нарочито важно кад се зна колико је Кочић придавао важности управо животној увјерљивости и истинитости литературе.)

Осим у обичај узетих ријечи, причалачких поштапалица, честих здравица и још чешћих пословица, Кочић радо посеже и за клетвом, епском и лирском пјесмом усменог постања, а многи би се његов исказ могао очас и у загонетку праметнути; на примјер овај типично *симеуновски*: „брез шећера зашећерено, а брез меда замедљено“. (Шта ми ти је шта? Ракија, разумије се, шта би друго могло бити код писца који је свог *буфонског јунака* Симендаша, тог славног испичутуру, хвалисавца и наклапала, *веселяка и уишешишеља*, створио између осталог и зато да би могао накитити величанствену похвалу *шљивином роду и њороду* „родио он нами и по

⁵ Политички опортунизам и подршка покрету за црквено-школску аутономију били су разлози да је и владику (митрополита) бањолучко-бихаћког Евгенија (Летицу) учинио предметом оштре сатире у приповиједи *Мејдан Симеуна Ђака*, гдје је за њега „задужен“ мајстор Глишо који га не испушта из уста без обзира на то шта је у датом тренутку предмет приче. Кад се, на примјер, поведе расправа око разлога Симеуновог немонашења, он то овако *џолкује*: „Е да вамо речеш да није учеван, јест брате богме, дупло, кабасто учеван! Ено у намастиру има макар два товара књига, па коју гођ отвори, зна у њој, на моју душу, ко и сарајевски владика, а да и не мећемо у рачун овог бањалучког трбушатог Ликоту, што носи шкрљак ко и сваки швапски шикатор, срам га и стид било Кристова лишца!“ (Кочић 1986 I: 167). Летица је иначе у црквеној историји упамћен као вриједан архијереј и веома успјешан администратор. Кочићева виолентност, очито, није била добра препорука за његову политичку акцију, али је у књижевности давала плода.

дрвету и по камену на страк врагом, а на ползу светом православију“.)⁶ Да иза наизглед ситне карактеристике говора често стаје изразит психолошки однос и морални став, показује Кочић говором својих јунака који по правилу показују јак отпор туђицама (једнако као и туђину поробљивачу), деформишући их и прилагођавајући себи, што успут бива и додатни градивни елеменат особитог кочићевског смијеха (Максимовић 2003: 100). Тако одвјетништво постаје *одјеснишииво*, окупација *укоѝација*, параграф *ѝалиѝрай*, финансија *виланција*, нумера *лумера*, бајонет *баѝанеѝа*, жандарм *ђендар*, официр *овинцир*, маневар *манарва*, егзекутор *шикуѝор*, публика *ѝулика*, политика *ѝалиѝика*, протокол *ѝроѝокур*, и тако редом. Па још кад се има на уму Кочићево беспошtedно исмијавање језичког галиматијаса аустријске администрације у Босни и Херцеговини,⁷ на чему је у цјелости

⁶ „Не ударај ми, Мићане, на ракију, тако ти очњег вида и часног крста! Ти мореш говорити шта гођ оћеш, али ракија је ракија! Брез ње не мореш никуд, ни намастиру ни цркви, ни калуђеру ни попу, ни кнезу ни десетару, ни куму ни пријатељу, а у род женин не би шјетово ни најгрђем свом душманину да иде без плоске. [...] Ракија свађе и увијек треба: и на дому и на збору, и у весељу и у жалости. Брез ње не мереш ни крстити ни саранити.“ (Кочић I 1986: 182)

⁷ „То је једна одурна наказа, тешка и усиљена, често пута потпуно неразумљива, без гипкости, еластичности и звучности, тих битних особина нашег дивног језика. То је језик као наш, а није наш, наше су ријечи, али језик није наш. Из тога језика не провијава дух нашег језика, то није језик који смо слушали и научили са мајчиних усана, који је краснији од пјесме, језик Вуков и Даничићев и наших нових писаца. Ову одурну наказу народног језика створили су странци и наши људи, Срби и Хрвати из Хрватске. Први су га, странци, научили само лексикално, а други, Срби и Хрвати, дошли су са прилично накарадним језиком, који се опет развио у Хрватској под утицајем њемачког канцеларијског језика или граничарске команде.“ (Кочић 1986 III: 245)

заснована његова *Суданија*, бива јасно да је ријеч о писцу који језички дјелује у разним правцима и на различитим нивоима, и који првенствено умјетнички плијени снагом језичког израза.⁸ Управо зато и први наук његове *књије сѣаросѣавне* каже да је језик основни чинилац идентитетске самобитности.

Кочић је писац склон сентенциозном типу исказа, а његова књижевна мудрост готово се без остатка ослања на народно паметовање и искуство. Антејски срастао с родном земљом, чак и с физичким обличјем подобним њеним врлетима,⁹ он као да је и животни наук учио од те земље. Зато се у његовој *књизи сѣаросѣавној* може прочитати много шта од трајних истина о земљи и људима,

⁸ У есеју под насловом *Пеѣар Кочић* Јован Дучић свједочи о „магији његове вреле и живе речи, која је била сва као окрвављена“. (*Моји саѣуѣници*; Сабрана дела у седам књига; Београд, 2008, стр. 152.)

⁹ Дучић је Кочића видио управо као „човека одваљеног од родне стене“: „Цела мушка појава Кочићева одавала је борца и кавгацију. Његов високи стас био је пун невештих покрета, као у човека који добро седи у седлу, али не уме да корача по трототару. Његове су руке биле дугачке као у звонара, а очи широке и унезверене, као у ловца на лавове, а не на зечеве или јаребице. Имао је глас који је више трубио него изговарао људске речи.“ (*Истио*, стр. 152). Веома лијеп Кочићев портрет даје и Перо Слијепчевић у есеју *Кочић и Радуловић*: „крупан и јак, велика ока, отпуштена брка; хајдучина јуче изашла из босанских шума, па му европско одело стоји затегнуто и ненамештено; а на равном високом челу, као на какву жалу, још се бели ваздушна плима белих пропланака. Кад проговори, као да за њим планина одговара.“ (Према: Јован Н. Ивановић, *Пеѣар Кочић у ѣаралелама*; Бања Лука, 2002, стр. 162). У лику свог *вукарној* Реље Кнежевића („Кроз међаву“), тј. у његовом физичком портрету, Кочић је једним дијелом дао и сопствени аутопортрет који потпуно одговара Дучићевом и Слијепчевићевом виђењу: „коштат и крупан као одваљен комад оних грђених и непрекидно мрачних и туробних планина, што се мукло уздижу поврх његова села“ (Кочић 1986 I: 73).

цијени слободе, свијету, животу и наравима, при чему се локална условљеност тих истина веома лако универзализује. Кад је ријеч о Босни, узроку многе Кочићеве сузе и вапаја, том срцу и снази *сербској ошечесџва* и *нашој добросрејној џосџојбини*, то је земља *чудноватџе судбине*. У њој је *одвајкада*, казују *сџари људи*, било *сиџурније сваџије неџо царско*, а она се научила *мијењатџи џосџодаре* ко Циџанин коње. Свима се њеним *друџама са исџока сунце рађа*, а ево њој се *ође са заџада да роди*. Вавијек усред некаквог *џреврџанија*, чекајући да сјаше *Иђинђи* а узјаше *Биринђи*, у тој *дичној и блаџословеној земљи* није лако ни *џежаку* ни *лежаку*. Стално неко *сџраданије од силе или од џалиџике*, од *дијесној или од сувој зулума*; стално у власти *ђораве Земљане владе и судова* у којима се ни *Боџ не џрима*. Све се у њој *изродило и некако асли џреокренуло*, у свацем *удџени снаџа и дериђетџи*, муџино *вријеме* никако да се избистри, а *обладао дебели, црни мрак и мрџива, ледена слобода*. Не престаје *џеџљаџа и росџилук* нити сјахује *ђорави Осман с џоравој џоџаџа*. Свијеџ се *лијеџо умрџивџо од некаква добра и милине, џа једва дише*. Ми смо *џи, шџо* но *веле, незародљено родље једно: код куђе а без куђе, код земље а без земље, код џосџојбине, а без џосџојбине*. А понад свега још и ово, као пријетња и опомена: *курвали је Босна!*¹⁰ *Мјере јој нема, џа џо џи је! Дубока је, џредубока... Млоџа је мајка ш ње закукала.*

Шта нам још казује Кочићева књига староставна? Да је онај *ко искрено и сџрасно људи Исџину, Слободу и Оџаџбину слободан и неусџрашив као Боџ, а џрезрен и џладан као џас*. Да као *шџо џод у џусџој џомрџини не*

¹⁰ Да се и сам писац заиста осјећао непатвореним изданком родне земље може посвједочити и ово самовиђење, са индикативном ријечју *курвали*, исказано ријечима његових планинаца у цртици *Тавновање*: „– Курвали је наш Петрић, ама ето га мучки уапсише, па боже да жив изиђе из оније зидина“ (Кочић 1986 II: 162).

можеш наћи свјејлосџи, исџо ћеш џако узалуд у земљи без Слободе џражиџи Правду, јер је Слобода свеџа и узвишена мајка Правде. Да се не продаје своја вјера ни за какав ајлук ни царску бурунџију, ни за каква одликовања и шџочију милосџи. Да је наша џрава на Косову закоџана и да наши цареви, шџоно веле, бише и џреминуше. Да се више не суди џо џравди божјој и џудској, већ џо џалиџраџима, па зато не престаје да бије мраз и лед и на суду и на џуџу. Да брез разлије маривеџа, џрискочица и доскочица не мереш данас никуд макнуџи. Да џреџварању џудском мјере нема и да џи је све на свијеџу лаж, џеџљање и џреџварање. Да џућа земља калауза нема и да је џешко даџи џеваџ кавзи у џућој земљи. Да је скупа просјачка слобода, али да џрошјаку нема меће ни џранице: џукло исџод неба, џа куд џи душа џвоја жели. Да се треба чувати млоџоџа џовора и узалудније дешједга, те да су лака џамеџ и дрз језик род рођени. Да иза велике сласџи и милошће често долазе џорчина и думан. Да и ми знамо шџа је вруће, ако баш не знамо шџа је масно и слано. Да се мора џавељаџи, ако се већ заџазило. Да се клин клином издија, а дешједга дешједом. Да не треба за сваџџо одма леџиџи суду; суд је суд, боље се насулиџ у селу, џред својим џудима. Да џлач и јаук не џомажу нишџа на суду, већ ако те притјерало уза зид не џризнај нишџа, неџо се одуџри на све чеџири ноџе џа одбијај, не дај на се! Да није нешџо брез нешџа – шџо свијеџ џовори ил је било, ил ће биџи.

Кочић је као и Станковић имао неки свој жал за џустџим џурским кад се још могло некако живкариџи и џромеџаџи, кад је и Боџ боље давао па берићеџа било у свачем, а свијеџ био асли џунијеџи и сиџијеџи срца. Замишљен над тим старинским временом које нашим сладим и ојађеним душама мирише на увели досиљак и свеџо миро, он је у своју књигу староставну унио и ово: Бијаху некад и џубав и оно лијеџо џошџење сџаринско, па их потоњи нараштаји забацише као да нису ни постојали. Било чеџо,

убили *ѿа* Турци; било *ѿеле*, изјели *ѿа* вуци! Па још: Ђе је среће, *ѿу* је и несреће; *Задрѿи* и *завозиѿи* *ѿиѿи* и *ѿоносиѿи* се *ѿиѿо* си свој, па не *ѿлаћѿи* ни цару *ѿрача* ни *ѿоѿу* *ѿолача*, то се *ѿрдним* *ѿѿрадањем* откупљује; *Тешко* је и нами, али се *оѿимамо* и *ѿранимо* *ѿалом* и *ѿѿеном*, јер *Срѿови* *ѿи* се у *ѿвачем* *ѿазумију* и *ѿвачем* они знају *ѿерак*. (Додуше, има *Кочић* и ону о Срѿима с турске стране речену: *кад Вла/х/ уваѿи* *ѿурѿаѿи* – *мјере му нема!*); *Дрво на дрво*, а *чојек на чојек*; *ѿако* је *увијек* било; Не може се у исто *ѿријеме* *ѿиѿи* и *ѿудиѿаѿа* и *ѿеѿоѿаѿа*; Често *ѿвијет* бива *ѿеген* и *немилоѿѿан* према људској *ѿатњи*, а бива да *каткад* с *ѿешке* *неѿравде* и *ѿамо* *неѿо* *ѿлаче!* Давно је речено да *ѿок* *једном* не *ѿмркне*, не *ѿоре* *ѿруѿом* *ѿвануѿи*. *Додуше*, оно не *ѿи* *ѿреѿало* да *ѿако* *ѿуде*, умује *Кочићев* *ѿлентави* *Крѿан* (који, *ѿанда*, и *није* тако *ѿлесав*), али људи *ѿако* *оће*, *ѿа* *нек* *им* *ѿако* и *ѿуде*; *Бити* *чојек* *ѿѿра* *ѿрца*, *знаѿи* за *Боѿа* и *ѿожју* *ѿравду*, *ѿочиѿи* се *ѿа* *ѿвојом* *ѿуком* и *ѿоѿреѿом* и *гледати* не *ѿил* се *ѿакоѿођ* *ѿо* *ѿрѿѿа* *ѿокоѿу* *ѿвијетѿла* *ѿѿраза* и *ѿоѿиѿена* *ѿласа*, то је највише што се може у овом *ѿивоту* који је *ионако* *ѿуѿа* *ѿужѿалица* *ѿаѿа* и *ѿеѿера*, *ѿаѿиње* *ѿиње* и *невоље* *ѿуѿе*. И то би био онај *ѿрајњи*, *ѿатегорички* *ѿорални* *ѿмператив* *Кочићев*, који *неумитно* *ѿѿразумијева* *ѿртву* и *ѿртвену* *ѿаѿѿвијет*. *Добро* је то *знао* *ѿворац* *Јаука* *ѿа* *Змијања* *ѿоѿе* је често *бивало* да *ѿрце* *ѿиѿиѿи*, *нико* *ѿа* не *ѿује*; *ѿузе* *ѿеку*, *нико* *ѿх* не *ѿиди*, *ѿао* и *његовим* *ѿужним* и *ѿаѿиѿљеним* *ѿеликама* и *ѿѿорикама*. *Ријечи* *његовог* *Мрачајског* *Прѿте* *ѿоје* *ѿажу* *ѿиѿо* *ѿам* *ѿреѿаѿиѿо*, не *ѿазујем* *ѿвијетѿу!* *ријечи* су и *његовог* *ѿивота*, јер он је из *ѿлаѿитог* *ѿѿѿѿѿа* *знао* да су *ѿланинѿка* *ѿрца* *ѿѿѿрѿа* и да *ѿоле* *ѿвоје*, *ѿаѿе* *ѿвоје*, *ѿеље* *ѿвоје* не *ѿазују* *ником*, *ѿеђ* *ѿх* у *ѿрѿѿ* *носе*. *Знао* је он *ѿобро* *ѿаѿѿе* се *ѿелике* и *ѿилне* *ријечи* *ѿуѿе* и *ѿеѿера* *ѿрију* у *ѿрком* и *ѿегеном* *ѿуѿању*; *његов* је *ѿаѿраво* онај *ѿолни* и *ѿубоки* *уздах* *Ђураѿина* *Паѿаѿала*: *Тешко* *ѿоѿом*, *ѿо* *ѿѿо* *ѿуѿа* *ѿешко*, *ѿоѿа* *ѿѿежу* *неѿидљиви* *ѿѿѿѿѿи!* *Њега* су, *уѿѿѿину*,

стезали и видљиви и невидљиви окови; ове прве је раски-
дао дјелујући као народни трибун и слободар, о другима
је понешто натукнуо преко својих књижевних ликова и у
писмима ближњима, али оно што га је коначно помело и
сломило није могао да искаже. Кочић није био мудрац на
начин Његошев и није му била блиска истина пустињака
цетињског која каже да *су све људске њосласѝице са оѝро-*
вом ѝриѝрављене, а све ѝечали имају неко своје удовољ-
сѝвије. Он такве смирености није имао; био је сав од јед-
ног комада, једноумни идеалиста, сангвинична буктиња
која је силно пламтјела и пребрзо сагорјела.

Извори

Милановић, Бранко. Мирјана Богавац и Љубица Томић-
Ковач. *Сабрана дјела Пеѝра Кочића I–IV*. Бањалука, Глас;
Сарајево, *Свјеѝлосѝ*, 1986. (Књига I – *Приѝовијеѝке*;
Књига II – *Суданије. Кроз маѝлу. Ка свјеѝлосѝи*; Књига
III – *Чланци. Прикази. Говори*; Књига IV – *Преѝиска.*
Хронолоѝија живоѝа и рада. Библиоѝрафија. Рјечник)

Литература

Andrić, Ivo. „Zemlja, ljudi i jezik kod Petra Kočića“. *Sabrana djela*
I. Andrića. Knjiga trinaesta: *Umetnik i njegovo delo. Eseji II*.
Sarajevo, 1986

Дучић, Јован. *Моји саѝуѝници*. Београд: Макарије, 2008

Леовац, Славко. *Есеји о срѝским ѝисцима*. Београд: ДМП, 1999

Lešić, Zdenko. *Prisovjedačka Bosna II: prisovjedači do 1918*,
Sarajevo, 1991

Максимовић, Горан. „Смијех Кочићевог Симеуна Ђака“.
Петар Кочић, *Причања Симеуна Ђака*; Београд: Сло-
бодна књига, 2003

- Секулић, Исидора. *Пеџар Кочић, Оїледи*. Нови Сад: Матица српска, Београд: Српска књижевна задруга, 1959
- Скерлић, Јован. *Писци и књије III*. Београд: Просвета, 1955.
- Слијепчевић, Перо. „Кочић и Радуловић“. Јован Н. Ивановић (ур.). *Пеџар Кочић у њаралелама*, Бања Лука: Матица српска Републике Српске, 2002.

Ranko Popović

THE ANCIENT BOOK OF KOČIĆ

Summary

This paper deals with the linguistic specificities of Kočić narrative prose that it represent him as a great connoisseur of folk culture in all its elements. Kočić is a writer tends to wise type of testimony, and his literary wisdom almost without rest relies on the national experience and cleverness. Grown together with his native land, even with a physical form similar to its cliffs, it seemed that he got the lesson of life from this country. Therefore, in his *wise book* we can read many things of lasting truth about the country and people, the price of freedom, the world, life and nature, where the local dependence of these truths easily universalizes.

Key words: Petar Kočić, folk culture, linguistic memory, anthropogeographical context, sentential style.